

Česká základní škola v rovníkové Africe

Kateřina Karásková 31.10.2010

Celkový pohled na areál školy

Jednou z nejvýznamnějších událostí v letošním roce bylo, pro Arcidiecézní Charitu Praha, otevření nové základní školy sv. Jana Nepomuckého ve vesnici Kitula v centrální Ugandě nedaleko Viktoriina jezera. Škola byla postavena a vybavena z příspěvků českých dárců. Do mateřské školy a prvních tří ročníků školy základní nastoupilo v únoru 168 dětí z Kituly a okolí a také několik dětí zaměstnanců školy a sociálních pracovníků.

Každým rokem se budou přibírat děti do školky až se postupně naplní kapacita školy. Do budoucna je naplánováno osm tříd od školky do sedmé třídy základní školy pro celkem 320 dětí. Škola má nyní čtyři třídy pro první stupeň, administrativní budovu, kuchyň s úspornými kamny, jídelnu, ubytovny pro šest současných učitelů a studnu. Dostavuje se blok čtyř tříd pro druhý stupeň a ubytovny pro dalších šest učitelů.

Ugandský školní rok se pomalu chýlí ke konci. Velké dvouměsíční „zimní“ prázdniny začínají již 6. prosince. O zhodnocení prvního roku fungování „české“ školy požádala ty nejpovolanějších - personál školy a rodiče dětí koordinátorka projektu Kateřina Karásková.

Učitelův sbor – zleva Perusi Nadunga, Edrine Namuli, Rose Nawaguma, Harriet Nagawa, Mulumba John Leonard a Julius Okiror.

Řediteli školy Juliovi Okirorovi je 36 let, má pět dětí, dvě z nich chodí do školy v Kitule. Celá rodina bydlí ve dvoupokojové ubytovně, kterou má každý z učitelů k dispozici v areálu školy. Pan Okiror pochází ze severovýchodní Ugandy z kmene Ateso, nicméně již 14 let žije ve střední Ugandě a ovládá plynule kromě angličtiny a svého rodného jazyka luteso i jazyk, kterým

se mluví v Kitule a okolí, lugandu.

Pane řediteli, co považujete za největší úspěch letošního roku?

Největším úspěchem je pro nás pro všechny samotné založení nové základní školy. Škola funguje dobře a již nyní má výbornou pověst. Každý týden za mnou přijde alespoň jeden rodič s tím, že by chtěl nechat svoje dítě od příštího školního roku zapsat právě do naší školy.

Dalším velkým úspěchem je to, že se většina dětí ze druhé a třetí třídy naučila číst a psát.

Obrovskou radost mám také ze zasázených stromků. Stromy jsou investicí do budoucnosti. Zasadili jsme jich 707 a za pár let se můžeme těšit na jejich stín, ochranu proti silným větrům, rezervu palivového dřeva, léčivo i ovoce. Naše děti již teď znají jejich cenu. Sázely je, zalévají je a učí se o nich. A také zemědělský projekt nám velmi dobře funguje. Všichni jíme zeleninu z naší školní zahrádky.

S jakými problémy jste se v letošním roce potýkal?

Největším problémem byl určitě lokální hurikán, který postihl naši vesnici a její okolí v dubnu a při kterém mnoho lidí přišlo o úrodu a střechu nad hlavou. Velmi nepříjemný byl také následný spor o „magický“ kámen s některými členy komunity. Tenkrát jsme se všichni dost báli o své životy. Naštěstí všechno dobře dopadlo.

Z jakých rodin pocházejí děti z naší školy?

Některé děti pocházejí z velmi chudých rodin. Jsou to sirotci a starají se o ně prarodiče nebo další příbuzní. Takové děti jsou často velmi zanedbané, mají třeba plné nohy larev písečných blech. Jiné děti, zvláště pokud se o ně starají jejich vlastní rodiče, jsou na tom podstatně lépe. Učitelé navštěvují domovy dětí, aby lépe poznali prostředí, ve kterém děti žijí. Rodiče to velmi oceňují. Díky tomu máme o dětech mnohem lepší informace a lépe rozumíme jejich problémům. Snažíme se také vychovávat rodiče a pěstouny k větší zodpovědnosti, někteří z nich si totiž stále příliš neuvědomují důležitost a přínos vzdělávání.

Je ZŠ sv. Jana Nepomuckého nějak specifická v porovnání s ostatními školami v okolí?

Děti chodí do naší školy rády. Nechtějí vynechat dokonce ani když jsou nemocné. I podle ohlasu rodičů je vidět, že si odnášejí znalosti a dovednosti domů. Rodiče nám hlásí, že děti doma píšou, čtou, odříkávají básničky, zpívají a chovají se slušně.

Důvodů k tomu, že se dětem ve škole líbí je několik. Myslím si, že velkou roli hraje to, že dostávají výživné jídlo. K snídani mají sladkou kukuřičnou kaši a k obědu posho s fazolemi. Jsou najedené, spokojené a mohou se soustředit. Každé dítě má svou pohodlnou židli, dostatek místa na psaní a vidí dobře na tabuli. Velkou výhodou vidím také v počtu dětí na jednu třídu. V současnosti máme ve třídě v průměru čtyřicet dva dětí, což je pro efektivní vyučování tak akorát. Na jiných školách není neobvyklé mít ve třídě na jednoho učitele i sto dětí. Máme také dostatek učebnic. Jedna učebnice pro dvě děti, tím se může chlubit jen málokterá škola. Naši učitelé jsou kvalifikovaní a práce je opravdu baví, dobře spolupracují jak s dětmi tak i s jejich rodiči. Děti nejsou ve škole bity a jejich práva jsou respektována.

Škola je atraktivní na pohled, třídy jsou barevné, protředí kolem je příjemné, daleko od hlavní silnice a místních barů. Ve škole je bezpečno, máme plot, bránu a hlídače.

Jaké vyučovací metody ve škole používáte?

Vyučujeme podle tématických učebních osnov, které zavedlo ugandské Ministerstvo školství a sportu před třemi lety. Všichni naši učitelé v nich byli vyškoleni před začátkem školního roku.

Na prvním stupni, od první do třetí třídy, se děti učí ve svém rodném jazyce, v naší oblasti je to luganda. Pokud s dětmi komunikujete v jejich rodném jazyce, mnohem snáze se naučí číst a psát a probíranou látku lépe pochopí. Navíc jsou tyto osnovy založené na poznávání světa kolem sebe. To, co se děti učí ve škole, znají z domova, není to něco cizího, abstraktního. Při výuce čerpámě hodně z místních zdrojů, světa, který děti znají, našich tradic a kultury. Do vyučování je zahrnuta výtvarná

výchova, zpěv, drama a tělocvik. Děti se také učí angličtinu. Používáme metodu výuky „od známého k neznámému“. Děti se například postupně učí o svém domově, poté o své vesnici, okresu, zemi a ve vyšších třídách začínají objevovat Afriku a nakonec svět. Nezaměřujeme se pouze na výsledky testů, ale hodnotíme žáka celkově od prvního do posledního dne.

Paní učitelka Edrine Namuli učí žáky 2. třídy názvy měsíců při hodině angličtiny.

Paní učitelka Edrine

Namuli má 4 děti, dvě z nich chodí do naší školky. Paní Namuli pochází z kmene Baganda z distriktu Masaka. Je třídní učitelkou 2. třídy. Jelikož měla velký úspěch s vyučováním psaní a čtení ve své třídě, byla požádána o to, aby základům gramotnosti naučila i třetíáky. Ve svých efektivních vyučovacích metodách vyškolila během květnových prázdnin i své kolegy.

Co se vám povedlo za uplynulý rok děti naučit?

Když jsme v únoru začínali, děti se nechtěli mezi sebou o nic dělit, například si ani nepůjčily tužku. Nyní spolupracují, půjčují si navzájem věci a vracejí si je, jsou slušné a respektují se navzájem. Jsem pyšná i na to, že dokáží být asertivní a když je třeba vyjádří vlastní názor. Jeden z mých žáků, Tadeo, byl na začátku strašně nedisciplinovaný, teď se ale pilně učí a prohlašuje, že chce být jako pan Okiror (ředitel školy).

Většina dětí také dokáže napsat větu a samostatně číst v lugandě, to považuji za svůj velký úspěch. Děti se zlepšily i v rukopisu, začala jsem s nimi používat propisky místo tužek.

Stále ale mají problém se čtením v angličtině, na tom budeme muset ještě zapracovat.

Co nejraději vyučujete?

Nejraději učím angličtinu, hlavně výslovnost a čtení. Zním mnohem více básniček a jazykolamů v angličtině než ve svém rodném jazyce.

Paní učitelka Harriet Nagawa chválí žáká 3. třídy při hodině matematiky.

Paní učitelka Harriet

Nagawa je z kmene Baganda, vyrůstala v hlavním městě Kampala, ale mnoho let pracuje na venkovských školách, kde jí práce přijde smysluplnější. Je zástupkyní ředitele. Učí matematiku v 1., 2. a 3. třídě a angličtinu ve 3. třídě. V srpnu byla vyškolená společně

s ředitelem školy v práci na počítači instruktory z českého Ministerstva vnitra. Patřila k nejlepším žákům. K jejím dalším povinnostem ve škole patří dohled nad dodržováním disciplíny, dohlíží také na kuchyň a sklad a má na starosti hry a sporty.

Jaké hry a sporty se ve škole provozují?

Já osobně mám nejraději netbal, fotbal a volejbal. Hřiště stále ještě doděláváme, a tak musíme většinou improvizovat. Při tělocviku se děti většinou učí házet a chytat, skáčou přes švihadlo a hrají různé hry jako vybíjenou, kočka honí myš, kachny a husa, přetahování apod. Ráda také pořádám sportovní hry pro menší děti (házení, skákání, běhání apod.). Na konci druhého trimestru jsme uspořádaly společně s českou dobrovolnicí Hankou sportovní týden. Dětem se to moc líbilo, dostaly dokonce za odměnu nějaké sladkosti. Doufám, že něco podobné připravíme i v prosinci, na konci školního roku.

Bývala jsem národním trenérem atletiky. Vedla jsem distriktní družstvo v házení oštěpem, koulí, skoku vysokém, dalekém, běhu a také ve hrách (fotbal, volejbal, basketbal a netbal). Propagovala jsem také, aby dívky hrály fotbal a chlapci netbal. Těším se, až bude hotové hřiště a děti si budou moci všechny tyto sporty vyzkoušet.

Pohyb využívám i při vyučování. Například když v angličtině vysvětluji „climbing up“ (lézt nahoru) vylezu na židli, „going down“ (slézt dolů) slezu dolů. Děti si zapamatují lépe to, co vidí.

Žáci 1.třídy naslouchají paní učitelce Nadunze Perusi.

Paní učitelka Perusi

Nadunga je nejmladší z učitelského sboru, pochází z kmene Baganda z vesnice Kvanja, 10 km od Kituly. Je třídní učitelkou 1.třídy. Má na starosti školní knihovnu a hygienu a čistotu ve škole.

Jak se dodržuje ve škole hygiena a čistota?

S dětmi pravidelně dvakrát týdně čistíme a dezinfikujeme latríny. Děti denně zametají třídy a administrativní místnosti.

Dohlížím také na to, aby hlídači pravidelně sekali trávu.

Starám se i o nemocné děti, poskytuji jim první pomoc předtím než si pro ně přijdou rodiče či sociální pracovníce a odvedou je do nemocnice. Během tohoto roku byly všechny děti otestovány na HIV, odčerveny a ty ze školky dostaly vitamíny.

Kontroluji také zda jsou čisté, mají ostříhané vlasy, nehty a vypranou uniformu. Velmi nepříjemné je odstraňování larev pouštních blech, které mají děti v prstech u nohou a někdy i u rukou.

Zlepšily se děti v dodržování hygieny od začátku školního roku?

Zlepšily a hodně. Některé neuměli třeba ani používat latríny. Teď už to umí úplně všichni, používají i toaletní papír a myjí si ruce. Dbají také více na své vlasy a na pořádek ve třídách. Rodiče nám říkají, že se zlepšily i doma, bez říkání se myjí a dobře zametají.

Paní učitelky Rose Nawaguma při vyučování ve školce.

Paní učitelka Rose Nawaguma z kmene Baganda pochází z distriktu Luweero. Její syn chodí do naší školky, kde paní Nawaguma vyučuje. Kromě toho má na starosti také umění a rukodělné výrobky.

Co umí děti z naší školy vyrobit?

Zrovna teď vyrábíme *bisenco* – tradiční taneční kostým kmene Baganda z palmových listů. Plánujeme tanec i kostýmy předvést v listopadu návštěvníkům z České republiky. Do budoucna bych chtěla s dětmi vyrábět rohože, panenky, ošatky a další věci z palmových listů a banánového šustí.

Jak probíhá vyučování ve školce?

Původně jsem měla mít pouze jednu třídu- třetí poslední ročník školky. Ukázalo se ale, že mezi dětmi, které do naší školy nastoupily, byly obrovské vědomostní rozdíly. Rozdělila jsem je proto na tři skupiny- první *baby class*, druhou třídu *middle class* a třetí třídu *top class*. Učím teď vlastně tři třídy najednou, což je velmi náročné.

Ve školce je důležité dětem hodně ukazovat obrázky a konkrétní předměty. Aktivity je třeba často měnit, protože po nějakých patnácti minutách se děti začínají nudit.

Děti v *top class* nyní dokáží přečíst a napsat jednoduchá slova. V Ugandě se očekává, že dítě nastoupí do 1. třídy základní školy již částečně gramotné. V *baby class* si děti více hrají, tráví více času venku. Dbám na to, aby obtížnější předměty byly zařazeny po ránu a ty jednodušší a zábavnější jako kreslení nechávám až po přestávce. Děti jsou nyní mnohem disziplinovanější, stačí jim říct, že když budou zlobit přinesu jim žabu nebo psa a uklidní se.

Pan učitel Mulumba John Leonard vysvětluje dětem ze 3.třídy chov králíků při hodině přírodovědy.

Pan učitel Mulumba John Leonard pochází z distriktu Mpigi. Je třídním učitelem 3.třídy. Má na starosti zemědělský projekt, tanec, zpěv a drama a katolické náboženství. Jeho velkou zálibou jsou léčivé rostliny, o kterých píše odbornou publikaci.

Jak probíhá zemědělský projekt?

Již dvakrát jsme letos sklidili kuřici a fazole. Zasadili jsme také

banánovníky, jak matooke, ze kterých se dělá kaše, tak sladké bugoya, které se jedy čerstvé. Dozrávají nám sladké brambory, špenát, zelí a rajčata. Všechny tyto plodiny obohacují náš jídelníček. Děti se díky zemědělskému projektu naučí mnoha novým dovednostem, navíc jsou vedeny k tomu, že práce na poli je užitečná činnost, které je dobře se věnovat i když člověk získá vzdělání. Děti sázejí, plejí, připravují pole, sklízí a zavlažují. Zbytek zemědělských prací obstarají naši hlídači a kuchaři.

A co zpěv, tanec a drama?

Právě učím děti bubnovat a také připravujeme nové písničky pro listopadovou návštěvu z České republiky. Povzbuzujeme všechny děti, aby se zapojily. Naštěstí většina ugandských dětí zpívá a tancuje moc ráda, nemusíme je k tomu nijak nutit.

Jak je to v Kitule s náboženstvím?

Ve škole máme děti různých vyznání – protestanty, muslimy, adventisty, které povzbuzujeme v praktikování jejich víry. Katolické děti připravují k prvnímu přijímání, v srpnu ho přijalo prvních patnáct dětí, a bířmování, to zvládly zatím jen dvě děti. Děti také učím nové modlitby a písničky, které potom mají možnost předvést při nedělní mši v kostele v Malongwe. Dvakrát měsíčně míváme mše i u nás ve škole.

Kuchaři:

paní Namubiru Teopista pochází z Buikwe, stará se o 4 vlastní děti a 2 sirotky. Pan Pancrazio Andama se přistěhoval ze severozápadu Ugandy z distriktu Arua, v centrální oblasti žije teprve 2 roky a lugandu se stále ještě učí. Má 4 děti.

Jaké máte ve škole povinnosti?

Ráno rozděláme oheň, nanosíme vodu, umyjeme hrnce (to dělá jen Pancrazio, protože jsou obrovské a velmi těžké) a připravíme vodu.

Pancrazio: Poté uvařím porriadge (řidká kukuřičná kaše) v jednom hrnci zatímco paní Namubiru připravuje fazole v tom druhém. Dětem naservírujeme porriadge k svačině, umyju hrnce a začnu vařit posho (hutnou kukuřičnou kaši).

Namubiru: Já mezitím smažím na oleji zeleninu. K obědu servírujeme dětem posho a fazole se zeleninou,

Paní kuchařka Namubiru při vaření fazolí na úsporném vařiči.

Kuchař Pancrazio připravuje záhon k setí zeleniny.

občas rýži a maso. Po obědě umyjeme nádobí a uklidíme kuchyň.

Pancrazio: Já také pracuju na školní zahradě, připravuju sazenice zeleniny, přesazuju je, zalévám a okopávám.

Co se vám ve škole líbí?

Líbí se nám naše uniformy. Také vztahy z učiteli máme velmi dobré

Namubiru: A děti se k nám chovají slušně. Oslovují mě *jajja* (babička).

Hlídači v „akci“.

Hlídači:

Goerge Onziga pochází stejně jako *Pancrazio* ze severozápadní Ugandy a má 8 dětí. *Godfrey Mbabazi* je ze stejného kmene jako ugandský prezident *Museweni, Baňankoli*, a má 4 děti.

Jaké máte ve škole povinnosti?

Hlídáme školu ve dne i v noci. Přes den také sekáme trávu, sázíme stromy a trávník, kopeme díry, plejeme a celkově se staráme o okolí školy. Někdy pomáháme

kuchařům s velkými hrnci.

Jako zbraně máte ve škole k dispozici?

Máme luk a šípy, ale naštěstí jsme je ještě nepoužili.

George: Když jsem ještě bydlel v Arue, lovil jsem lukem a šípem divoká zvířata.

Godfrey: Já jsem se naučil s lukem a šípy zacházet v předchozím zaměstnání.

Rodič Vincent Muwangula bydlí vedle školy. Jeho syn *Patrick Nsekanabo* je žákem první třídy. *Pan Muwangula* má doma dalších šest dětí. Živí se jako farmář. Má vystudovány tři ročníky střední školy. Zastává neplacenou funkci sekretáře starostky vesnice *Kiyagi/Kitula* a katechisty.

Co si myslíte o škole sv. Jana Nepomuckého?

Škola je nádherná a jsme za ni velmi vděční. My rodiče jsme moc spokojeni a pyšní, že naše děti chodí právě sem. Skvěle s námi spolupracují i učitelé, informují nás o studijních výsledcích našich dětí. Já se školou spolupracuji i jako

Vincent Mawangula se synem Patrickem.

katechista. Minulý týden jsme se tady například s místními katolíky modlili růženec.

A co Patrick, změnil se nějak od té doby, co začal chodit do této školy?

Patrick často přijde domů a vypráví nám, co se ve škole naučil. Občas s ním procvičuji angličtinu a musím říct, že se moc zlepšil. A také ve zpěvu, zná spoustu nových písniček. A mnohem více teď doma pomáhá. Rád chodí do nemocnice, i když je zdrav, protože by jednou chtěl být lékařem.

Dohlížíte na to, zda má v pořádku úkoly?

Moje žena, ačkoli není vystudovaná učitelka, učívala na jedné škole. Teď je v domácnosti a stará se o to, aby děti měly napsané úkoly a aby si opakovaly učivo. Já když večer přijdu tak se Patricka zeptám, co se ve škole naučil a chci vidět hotové úkoly. Také se často chodím do školy popat na jeho prospěch a samozřejmě navštěvuji rodičovská sdružení. Patrick často učí i ostatní sourozence.

Paní Nalwadda Evelin z Kiyagi je tetou Jovin Lunkuse, žákyně druhé třídy. Jovininata matak zemřela, když byla Jovin ještě malá. Paní Nalwada se stará o pět dětí, tři vlastní, Jovin a její setru. Má vystudovanou střední školu a ví, že vzdělání je pro budoucnost dítěte zásadní. Na otázky odpovídá velmi dobrou angličtinou.

Co si myslíte o škole sv. Jana Nepomuckého?

Především jsem moc ráda, že je Jovin v programu Adopce na dálku, utáhnout vzdělání pěti dětí není pro samotnou ženu vůbec jednoduché.

My rodiče jsme vděční za to, že naše děti chodí do „české“ školy. Prostředí školy je moc krásné, výborné na učení. Učitelé používají jiné tresty než bití a zdá se, že jsou velmi efektivní. Děti jsou disciplinované. A také se mi líbí, že nás učitelé chodí občas navštěvovat domů.

Jak se Jovin změnila od té doby, co začala

chodit do této školy?

Na začátku školního roku nebyla schopná napočítat do deseti a teď? Můžu ji dokonce nechat ve svém obchodě, aby mě zastoupila. Dokáže bez problému vše správně spočítat a vrátit zákazníkům drobné. Moc mi tím pomáhá.

Je také mnohem disciplinovanější. Když se vrací se spolužáky domů ze školy vždy každého slušně pozdraví. Také se cestou ze školy netoulá, jde rovnou domů.

Více se stará i o hygienu. Stříhá si nehty, pere si uniformu aniž bych jí to připomínala a mnohem déle jí oblečení vydrží čisté. A dokonce chce mít uniformu vyžehlenou.

I když je nemocná, chce jít do školy. Mimochodem, jsem moc ráda, že jí UCDD poskytuje lékařskou péči zdarma, léky jsou hrozně drahé.

Hodně se jí ve druhém trimestru zlepšil i prospěch ve škole. Učení ji teď opravdu baví. Vypráví, že si ve škole hrají, vyrábějí panenky, doma vyrábí provazy, které si bere do školy na skákání. Taky má ráda bazungu (bělochy), kteří ve škole učí.

Dohlížíte na to, zda má v pořádku úkoly?

Když Jovin přijde domů za školy, dohlédnu, aby si nejdříve napsala úkoly, teprve potom si může jít hrát. Každé ráno kontroluji, zda má všechny sešity a učební pomůcky. Koupila jsem také nějaké učební plakáty, na kterých si Jovin procvičuje společně se svými bratřenci, co se ve škole naučila. Snažím se ji motivovat. Pět nejlepších dětí ze třídy dostalo nedávno od pana ředitele za odměnu sladkosti. Jovin, ačkoliv se snažila, tak se mezi ně nedostala. Koupila jsem jí proto za odměnu zmrzlinu.

Byla bych ráda kdyby se stala zdravotní sestrou. Sestry mají dobré uplatnění nejen v nemocnicích, ale mohou si zařídit i vlastní kliniky.